

ЗКЗ за врожайністю зерна і низькою його вологістю, які є основою для створення нових константних ліній середньостиглої і середньопізньої групи.

Відібрано лінії, які рекомендується використовувати при селекції на низьку вологість зерна ($S_3 - SC2\ 542$, $SC3\ 424$, $S_4 - SC2\ 5214$, та $S_5 - SC3\ 53231$).

Доведена доцільність використання сестринських простих гібридів, як вихідного матеріалу при створенні нових ліній.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Домашнев П.П. Селекция кукурузы / П.П. Домашнев, Б.В. Дзюбецкий, В.И. Костюченко. – М.: Агропромиздат, 1992. – 208 с.
2. Гурьев Б.П. Селекция кукурузы на раннеспелость / Б.П. Гурьев, И.А. Гурьева – М.: «Агропромиздат». – 1990. – 171 с.
3. Чумак М.В. Селекция раннеспелых и среднеспелых гибридов кукурузы в Краснодарском НИИСХ / М.В. Чумак – Краснодар, сборник статей. – 1999. – С.13 – 28.
4. Кобелева Э.Н. Классификация самоопыленных линий по фенотипу/ Э.Н. Кобелева // Кукуруза. – 1970. – № 3. – 29 с.
5. Методика государственного сортоиспытания сельскохозяйственных культур. – М., 1971. – Вып. 2. – 239 с.
6. Методические рекомендации по проведению опытов кукурузы. – Днепропетровск: ВНИИ кукурузы, 1980. – 54 с.
7. Дремлюк Г.К. Приемы анализа комбинационной способности ЭВМ – программы для нерегулярных скрещиваний / Г.К. Дремлюк, В.Ф. Герасименко / М.: Агропромиздат, 1991. – СГИ УААН, 1992. – 144 с.
8. Замковой Г.А. Селекционная ценность самоопыленных линий кукурузы по основным хозяйственным признакам / Г.А. Замковой, А.И. Супрунов // Кукуруза и сорго. – 2011. – № 4. – С. 27 – 30.

УДК 635.63.632.35.631.53

ВИВЧЕННЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ДОБОРІВ В КОЛЕКЦІЙНИХ РОЗСАДНИКАХ ОГІРКА НІЖИНЬСЬКОГО СОРТОТИПУ ТА ПРОВЕДЕННЯ АНАЛІЗУ НАСІННИЦТВА

Василенко Н.Є. – к.с.-г.н., с.н.с., Носівська селекційно-дослідна станція

Постановка проблеми. Одним із головних завдань аграрного сектору економіки є збільшення обсягів виробництва цінних лікувально – профілактичних продуктів харчування. У розв’язанні цієї проблеми овочеві рослини займають одне із провідних місць. Тому на сьогодні головним завданням товаровиробників є задоволення потреб населення України протягом року високоякісною овочевою продукцією в широкому асортименті за мінімальних затрат праці, коштів, низької собівартості [1].

Огірок є продуктом широкого вжитку, оскільки має високі смакові якості як у свіжому, так і в солоному вигляді. Правильне співвідношення різних сортів огірка

дозволяє одержувати врожай високої якості у великій кількості в різні періоди року [2].

Стан вивчення проблеми. Актуальним питанням є отримання високих врожаїв цієї культури при порівняно низьких енергетичних затратах. Підвищення врожайності огірка в значній мірі обумовлене насиченістю рослин жіночими квітками.

Завдання і методика проведення досліджень. Досліди проводилися на полях Носівської селекційно – дослідної станції Чернігівської області на глибокому, малогумусному, вилугуваному чорноземі [3]. За багаторічними спостереженнями клімат в умовах Носівської СДС помірно-теплий з достатнім зволоженням.

Метеорологічні показники 2011 – 2013 року характеризувалися високими температурами, але не достатньою кількістю опадів в першу половину вегетації, основна їх маса припадала на кінець липня

В цілому погодні умови вегетаційного періоду досліджуваного року не сприяли росту і розвитку огірка. Спекотна і з мізерною кількістю опадів погода негативно вплинула на формування зеленцю та насінників.

Сівбу селекційних розсадників проводили в I – II декаді травня вручну. Попередники: пшениця, ячмінь, цибуля. Всі селекційні розсадники висівали на фітоділянці. Облік врожаю проводили протягом всього періоду збору зеленцю. Проти шкідників та хвороб хімічні засоби не застосовували.

Селекційний процес вели за схемою:

1. Розсадник вихідного матеріалу (колекційний розсадник, гібриди F_1)
2. Селекційний розсадник (розсадник гібридів F_2 , F_3)
3. Конкурсне випробування
4. Розмноження перспективних номерів

Розсадник вихідного матеріалу висівали на ділянках площею $6,4 \text{ м}^2$ в одноразовій повторності. У селекційному розсаднику висівалися відібрані елітні рослини і гібриди F_1 , F_2 , F_3 з площею ділянки - $10,4 \text{ м}^2$ в одноразовій повторності.

В конкурсному сортовипробуванні висівали 7 зразків у 4 повторностях на ділянках обліковою площею $24,0 \text{ м}^2$. В період росту і розвитку рослин в усіх розсадниках проводилися фенологічні спостереження, облік врожаю та порівняльну дегустаційну оцінку сортозразків. Оцінку за зовнішнім виглядом рослин проводилися згідно «Методика проведення експертизи сортів на відмінність, однорідність та стабільність (ВОС)» [4]. Математичний обробіток отриманих результатів здійснювали згідно методики Б.А. Доспехова [5].

Результати досліджень. Згідно завданню на 2011 – 2015 рр. в усіх селекційних розсадниках проводилася оцінка доборів Ніжинського сорто типу та морфо-біометричний аналіз. Протягом 2011 2013 рр. вивчали колекцію сортів та гібридів огірка та власний гібридний матеріал F_1 , з метою виділення цінних джерел продуктивності, скоростиглості, смакових якостей та стійкості проти хвороб.

В наших дослідженнях висіялися 50 сортів та гібридів вітчизняної та закордонної селекції і 22 гібридні комбінації. У першу чергу зразки оцінювались за статтю, та як донори стійкості проти несправжньої борошнистої роси. Оцінку стійкості проти хвороб проводили за ступенем ураження у полі [6, 7].

Були виділені кращі колекційні зразки найбільш стійкі до хвороб сорто-зразки Аіст, Сувенір F₁, Poipsett, Паркер F₁, Роял, Galina F₁, Simex, Маринда F₁. Варіювання розвитку хвороби склало 10 – 45 %.

Цінним матеріалом при створенні жіночих ліній виявилися зразки з Голландії – Simex, Pollex, Пасадена F₁.

В цьому розсаднику нами була зроблена дегустаційна оцінка гіркоти в плодах. У вивчених зразках гіркота в плодах була відсутня, але в деяких ця ознака проявлялася в сім'ядолях (Джерело, Poipsett F₁, Журавльонок F₁, Амбра).

Виділилися сорти і гібриди, у плодах яких гіркота відсутня за різних умов вирощування (Роял, Аннушка F₁, Маринда F₁, Посадена F₁, Merico F₁), що спостерігалися протягом декількох років підряд.

Одночасно вели відбір на скоростиглість. У фазі бутонізації вибраковувалися рослини, в яких пізно проявлявся жіночий тип цвітіння.

За скоростиглістю виділилися два зразки (Аіст F₁, Poipsett F₁), настання фази цвітіння жіночих квіток у яких було раніше на 3 доби ніж у стандарту, а період плодоношення становив 25 діб.

Крім того гібрид Журавльонок F₁ мав період плодоношення 27 діб (табл. 1).

Таблиця 1 - Тривалість міжфазових періодів кращих зразків огірка в колекційному розсаднику,

№	Назва зразка	Кількість діб від мас. сходів до		Період плодоношення, діб
		мас. цвітіння жін. квіток	першого збору	
1	Ера	33	39	25
2	Nimbus	32	39	24
3	Аіст	30	38	25
4	Кронос	32	40	25
5	Роднічок	32	39	24
6	Джерело	34	40	22
7	Аякс	33	39	24
8	Амбра	35	41	24
9	Роял	33	39	24
10	Simex	31	38	25
11	Poipsett F ₁	30	38	25
12	Журавльонок F ₁	34	44	27
13	Голубчик F ₁	32	40	25
14	Пасадена F ₁	33	39	25
15	Паркер F ₁	34	40	22
16	Levina F ₁	35	41	24
17	Galina F ₁	35	40	25
18	Аннушка F ₁	32	40	25
19	Самородок F ₁	32	39	24
20	Сувенір F ₁	35	40	25
21	Маринда F ₁	33	39	25
22	Pollex F₁	35	41	24

У результаті досліджень виявилось, що середня довжина стебла досліджуваних зразків була в межах 66 – 146 см, а довжина плоду – 7 – 13 см. Найменша довжина стебла (66 см.) і плоду (6 см.) була відмічена у зразка Galina F₁. Майже всі вивчені форми були чорношипими.

По загальній врожайності тільки два колекційні зразки (Аннушка, Roipsett F₁) переважали стандарт Еру на 0,4 т/га (табл. 2).

Серед колекційного матеріалу було проведене внутрішньосортове та міжсортове схрещування кращих зразків та їх органолептична порівняльна оцінка.

Нами були виділені найкращі сорти і гібриди з відмінними смаковими якостями та ніжним хрумким смаком: Голубчик F₁, Левина F₁, Сувенір F₁.

Крім того вивчалися власні гібриди F₁. Були проведені фенологічні спостереження облік урожайності т/га. Облік урожаю почали при прояві перших товарних зеленців (22. 06), збір проводили через день до 28.07.13. За стандарт було взято сорт Ера.

Насиченість гібридних популяцій жіночими рослинами не тільки збільшує скоростиглість, а загальну врожайність рослин. В результаті досліджень були виділені скоростиглі зразки з жіночим типом цвітіння

Таблиця 2 - Морфобіометрична та господарська характеристика кращих колекційних зразків огірка, 2013 р.

№	Назва зразка	Загальна урожайність, т/га	Середня довжина, см		Забарвлення шипів
			стебла	плоду	
1	Ера	17,1	136	10	чорне
2	Nimbus	13,9	74	11	-//-
3	Аіст	11,5	118	8	чорне
4	Пасадена	11,4	115	12	буре
5	Levina F ₁	16,5	99	10	чорне
6	Джерело	17,1	120	9	чорне
7	Амбра	17,4	114	12	біле
8	Роял	15,9	102	9	чорне
9	Кронос	15,9	120	8	-//-
10	Аннушка	17,6	142	8	-//-
11	Roipsett F ₁	17,6	92	10	-//-
12	Журавльонок F ₁	16,5	98	8	-//-
13	Голубчик F ₁	11,5	116	8	чорне
14	Levina F ₁	16,5	99	10	чорне
15	Паркер F ₁	16,9	93	8	-//-
16	Аякс F ₁	16,4	114	11	чорне
17	Galina F ₁	16,8	66	6	-//-
18	Сувенір F ₁	16,9	146	9	буре
19	Самородок F ₁	16,5	88	9	чорне
20	Роднічок F ₁	14,8	82	8	
21	Маринда F ₁	16,4	73	7	чорне
22	Pollex F ₁	16,9	120	8	-//-

В наших дослідях виявилось, що за скоростиглістю виділилася гібридна комбінація з жіночим типом цвітіння (F₁ (Голубчик F₁ x Ера), настання фази цвітіння жіночих квіток в якій було раніше на 4 доби ніж у стандарту, а період плодоношення становив 43 доби.

Крім того гібридні комбінації F₁ (Ера х Левина F₁), F₁ (ЖЛ₁₆ х Регал F₁), F₁ (Ера х Журавльонок F₁) мав період плодоношення 45 діб (табл. 3).

Таблиця 3 – Характеристика гібридів F₁ огірка за скоростиглістю та проявом жіночої статі, 2011 – 2013 рр.

№	Гібридна комбінація	Кількість жіночих рослин, %	Кількість діб від масових сходів		Період плодоношення, діб.
			до цвітіння	до початку плодоношення	
	Ера	52	32	42	42
1	F ₁ (Галина F ₁ х Ера)	70	30	41	45
2	F ₁ (Цезар х ЖЛ ₁₆)	80	29	38	43
3	F ₁ (Малиш F ₁ х Ера)	85	30	39	43
4	F ₁ (Ера х Левина)	87	32	36	45
5	F ₁ (ЖЛ ₁₆ х Регал F ₁)	77	31	37	45
6	F ₁ (Ера х Журавльонок F ₁)	78	33	38	45
7	F ₁ (ЖЛ ₁₆ Леша F ₁)	75	28	36	44
8	F ₁ (Голубчик F ₁ х Ера)	78	28	39	43

За результатами обліку урожайності на найбільшу увагу заслуговують такі гібридні комбінації: F₁ (ЖЛ₁₆ х Регал F₁), F₁ (Ера х Журавльонок F₁), F₁ (Голубчик F₁ х Ера), F₁ (Ера х Левина), які за загальною урожайністю переважали стандарт Еру на 1,8 – 2,6 т/га (табл. 4).

Таблиця 4 – Морфо-біометрична та господарська характеристика огірка гібридів першого покоління, 2013 р.

№	Назва зразка	Загальна урожайність, т/га	Середня довжина, см		Поверхня плоду	Забарвлення шипів
			стебла	плоду		
	Ера	14,4	118	9	горбк.	чорне
1	F ₁ (Галина F ₁ х Ера)	14,9	94	8	великогорбк.	чорне
2	F ₁ (Цезар х ЖЛ ₁₆)	15,5	95	10	гладка	-/-
3	F ₁ (Малиш F ₁ х Ера)	14,8	89	7	великогорбк.	-/-
4	F ₁ (Ера х Левина)	17,0	120	8	горбк.	чорне
5	F ₁ (ЖЛ ₁₆ х Регал F ₁)	16,5	114	8	-/-	чорне
6	F ₁ (Ера х Журавльонок F ₁)	16,7	102	8	-/-	чорне
7	F ₁ (ЖЛ ₁₆ Леша F ₁)	16,2	124	9	-/-	буре
8	F ₁ (Голубчик F ₁ х Ера)	16,9	106	9	-/-	чорне

Висновки. 1. Зроблена імунологічна оцінка колекційного матеріалу за стійкістю проти пероноспорозу. Виділені найбільш стійкі проти хвороби зразки Аіст, Сувенір F1, Roipsett, Паркер F1, Роял, Galina F1, Simex, Маринда F1, які вражалися патогеном в межах 10%.

2. В усіх селекційних розсадниках виділені форми, які за загальною урожайністю переважали стандарт Еру на 1,8 – 2,6 т/га.

3. За скоростиглістю серед гібридів F1 виділилася гібридна комбінація (Голубчик F1 х Ера).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Яровий Г.І. Стан та перспективи розвитку овочевих і баштанних рослин /Г.І. Яровий, О.В. Гончаренко, О.М. Могильная, В.О. Плужников // Овочівництво і баштанництво. – 2005. – Вип. 50. – С. 25 – 27.
2. Якимович А.Д. Огурцы. /А.Д.Якимович, П.Д. Шереметевский. – М., 1938. – С. 59 – 110 с.
3. Левченко Ф.К. Ґрунти та агрометеорологічні умови станції / Ф.К. Левченко // 90 років Носівський селекційно-дослідній станції. – Чернігів, 2001. – С. 9 – 10.
4. Методика проведення експертизи сортів на відмінність, однорідність та стабільність (ВОС) (овочі і картопля). – К., 2000. – 256 с.
5. Доспехов Б.Д. Методика полевого опыта. /Б.Д. Доспехов – М.: Колос, 1973. – С. 167 – 176.
6. Методика дослідної справи в овочівництві і баштанництві // За ред. Г.Л. Бондаренка, К.І. Яковенка. – Харків: Основа, 2001.– 369 с.
7. Юрина О.В. Методические указания по селекции огурцов. /О.В.Юрина, В.П. Кушнерева, В.А.Лисицин и др. М., 1985. – С. 11 – 20.

УДК 338.439.5:633.18**ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА І ПЕРЕРОБКИ РИСУ
ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ ФОРМУВАННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ГАЛУЗІ РИСІВНИЦТВА
В УКРАЇНІ**

Дудченко В.В. – к. с.-г.н., Інститут рису НААНУ
Морозов Р.В. – д.е.н., доцент Херсонський ДАУ
Марущак Г.М. – к.с.-г.н.,
Вожегов С.Г. – к. с.-г.н.,
Дяченко К.С. – н.с.,
Чекамова О.І. – н.с., Інститут рису НААНУ

Постановка проблеми. Зернова галузь у господарствах степової зони України посідає провідне місце за обсягами і дохідністю виробництва та за сучасних умов має бути зорієнтована на високоінтенсивний тип розвитку, використання наукоємних ефективних технологій та пріоритетне впровадження інших організаційно-економічних і технологічних новацій. Рисівництво є невід’ємною складовою зернової галузі у Південно-степовому регіоні України та має перспективи зростання як обсягів і ефективності виробництва, так і підвищення конкурентоспроможності виробництва.

За нинішньої економічної ситуації формування конкурентоспроможності продукції галузі рисівництва в Україні слід розглядати як фундаментальну проблему, що потребує більш ґрунтовного розкриття у теоретичному, методологічному та організаційному плані, вирішення якої сприятиме ефективному функціонуванню галузі рисівництва в Україні.